

# VANHASTA SALOSTA JA VARJAKASTA, REMPELEEN KAUTTA KOTIA.

I

Harvapa oululainen tietää, että hiljainen naapuripiitäjä tuolla Kempeleenlahden takana, Oulunsalo, on itse asiassa muutamia vuosisatoja tai muutaman miehen iän vanhempi kaupapaikka kuin tämä kunnan Oulu itse. Sinä vuonna kun Oulu sai kaupunkioikeudet — 1610, jolloin samalla Oulunsalo seurakunnallisesti erotettiin sekini Limingasta ja muodostettiin Oulun kappeliksi tietyvästi kuulunut jo kaksi ja puolisataa vuotta ensimmäisestä Oulunsalon kauppalaan hävityksestä. Ja jos oli joiain hävitetty, novgorodilaisen se muuten lie ollut tekosia niin on täytynt joiain olla hävitettävänäkin. Se on kaupapaikka, kaupala, josta ensimmäinen maininta esiintyy historiallisissa asiakirjoissa puolituhatta vuotta ja rapla päälle sitten tunnettiin "ulkomailla" Oula sala'n nimellä. Salo oli silloin saari ja oli sitä pitkät vuosisadat sen jälkeenkin. Vielä 1790 ovat jaalat tietyvästi purjehdineet Kempeleenlahdelta Limingalahdelle Vihiuodon itäpuolitse ja Kempeleen länsipuolitse, missä vieläkin erottuu aivan selvä ja muuta maisemaa alavampi nähty. Kauppala on sijainnut Kylänpuolella, missä vielä on "haminarannaksi" nimetty paikka. Asutus oli täällä jo 1500-luvulla siksikin tiheää, ettei telojen lukumäärä sen jälkeen ole sanottavasti lisääntynyt. Isonvihan aikana useimmat suvut hävisivät sijoiltaan, vain aniharvat palasivat, mutta Isonvihan kahta puolta vanhimmat talonpoikaissuvut kuitenkin ovat.

Rovasti J. N. Merenheimo tietää kaikki nämä tämmöiset asiat ja paljon muuta. Uirikirkko rakennettiin 1665 ja siihen liittyy merkittävä tarina — tuomiorovasti ja tohtori J. W. Calamniuksen kertoma, että jokin piispa haaksirikkoitui Salonsalmessa ja häädissään korkeimmalta apua rukoillessaan lupasi rakentaa saarelle kirkon, jos pelastuisi. Niin kävi ja uirikirkko nousi nykyisen kirkon paikasta hieman itään päin, nykyisen kirkkomaan sisäpuolelle. Niiltä sijoilta ovat Piispanlehto ja Piispankivi täällä entisellä rannalla Papinjärven — pappilan tien varressa.

Vahinko, korvaamaton kulttuuritappio, että salolaistemme esi-isät hajoitettamalla hajoitivat viime vuosisadan puolivälin

jälkeen muistorikkaan uirikirkkonsa, kun olivat saaneet uuden kirkon. Siksiköhän taivaan salama uudenkin kirkon kerron poltti. Joka tapauksessa olisi korkea aika toteuttaa rovastinkin mielessä kytenyt ja hänen esittämänsäkin ajatus, että sekä uirikirkon että haminanpaikka olisi merkittävä jonkinlaisella muistokivellä.

Oulunsalon seurakunnan arkisto on muuten varsin arvokas, sillä se sisältää teoksia aina Turun akatemian perustamisajoista saakka. Siellä on hervinaisuuksia aikaan Gezeluksen värsikirjasta ja kirkonkäsikirjasta piispa F. M. Franzenin kirjoihin saakka. Kaikkia vaalitaan huolellisesti, samoin arkistossa säilytettäviä uhrirahoja, toisin sanoen uirikirkon paikalta jatkuvasti löytyviä eri valtakuntien rahoja, joita tunnetut ja tuntemattomat matkamiehet ovat pyhän mielen vallassa paikalle uhranneet.

Mutta ennenkuin nimimerkki oli pääsyt käsiksi näihin vanhoihin tietoihin, hän ehti jo käväistä tämän vuosisadan historiallisten paikkojen, Varjakan sahan muinaisen suuruuden todistajien läheisyydessä, pistäysipä luonnollisesti itseään lähinnä olevalle Saunarannallekin, katseli Kesäjän syksyistä uuden vihreän kauneutta hieman haikein mielin ja pistäysi sitten lähimmän vanhan kaikalaispöyhän, Joutsenojan, kautta Keskipiirin kansakoululle, missä yhytti "vanhan" paikkakuntalaisen, opettaja Aune Humilan ja uuden tulokkaan, op. Veikko Koistisen.

Täälläkin oli jo uutisia vastassa jopa puolipaikkakuntalaisille. Keskipiirin kansakoululapset, jotka nyt ovat aloittaneet seitsemännenkin luokan, lukevat tarkastajan luvalla tällä seitsemännellä myös ruotsinkieltä. Harrastus on kuulema hyvää, mutta pohjaakin on, kun monet lapsukaisista aikanaan olivat Ruotsissa. Eikä siinä kyllin, vaan tytöt harrastavat vielä vapaa-aikoina englantia, jota seurataan radion välityksellä. Kerhoissa opiskellaan lisäksi ruotsiakin. Op. Humila kertoi, että harrastus on oikein kiitettävä, mutta niinpä esim. ruotsia muuttamat lapset osaavat vieläkin evakkoaikansa muistona.

Panu.